

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

FORMATION OF PROFESSIONAL SPEECH COMPETENCE OF FUTURE NURSES IN THE PROCESS OF STUDYING HUMANITARIAN DISCIPLINES IN MEDICAL COLLEGES AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

У статті актуалізовано важливість оновлення професійної підготовки майбутніх медичних сестер, які здобувають освіту в медичних коледжах. Узагальнено, що в підготовці майбутніх медичних сестер студенти вивчають різні дисципліни з медсестринства та гуманітарної підготовки. Гуманітарними дисциплінами є культурологія, українська мова (за професійним спрямуванням), іноземна мова (за професійним спрямуванням) та дисциплін з циклу природничо-наукової підготовки (основи латинської мови з медичною термінологією, основи психології та міжособове спілкування). Вказано, що в процесі вивчення гуманітарних дисциплін у майбутніх медичних сестер формується професійно-мовленнєва компетентність. Про актуальність формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у медичних коледжах свідчать наукові розвідки сучасних дослідників. Підкреслено, що для вирішення педагогічної проблеми з формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер особливої актуальності набувають питання з визначення сучасних напрямів, наукових підходів, ефективних форм і методів вивчення гуманітарних дисциплін студентами медичних коледжів. До таких педагогічних аспектів вирішення окресленої проблеми віднесено: структурування навчальних занять таким чином, щоб у професійній підготовці майбутніх медичних сестер враховувалися різні складники фахової компетентності сестринського персоналу (зокрема у змісті дисциплін професійного спрямування); урахування в плануванні занять міждисциплінарних зв'язків, які актуалізуються й інтегруються у змісті дисциплін з медсестринства та гуманітарної підготовки; використання сучасних педагогічних методів і технологій (кейс-метод, навчальні тренінги, змодельовані інтерактивні ситуації, ділові ігри, симуляційне навчання тощо). Узагальнено, що наближення навчання студентів медичних коледжів до майбутньої професійної діяльності уможливить апробацію сформованих фахових умінь і навичок у навчальному середовищі та вибір оптимальних моделей професійно-комунікативної взаємодії в роботі сестринського персоналу.

Ключові слова: професійно-мовленнєва компетентність, молодші фахові бака-

лаври, майбутні медичні сестри, гуманітарна підготовка, гуманітарні дисципліни, коледж.

The article updates the importance of updating the professional training of future nurses who are getting an education in medical colleges. It is summarized that in the training of future nurses, students study various disciplines of nursing and humanitarian training. Humanitarian disciplines are cultural studies, Ukrainian language (for professional direction), foreign language (for professional direction) and a discipline from the cycle of natural and scientific training (basics of the Latin language with medical terminology, basics of psychology and interpersonal communication). It is indicated that in the process of studying humanitarian disciplines, future nurses develop professional speech competence. The relevance of the formation of professional speech competence of future nurses in the process of studying humanitarian disciplines in medical colleges is evidenced by the scientific research of modern researchers. It is emphasized that in order to solve the pedagogical problem of the formation of professional speech competence of future nurses, the questions of determining modern directions, scientific approaches, effective forms and methods of studying humanitarian disciplines by students of medical colleges are of particular relevance. Such pedagogical aspects of solving the outlined problem include: structuring of educational classes in such a way that the professional training of future nurses takes into account various components of the professional competence of the nursing staff (in particular, in the content of professional disciplines); consideration in the planning of classes of interdisciplinary connections, which are actualized and integrated in the content of the disciplines of nursing and humanitarian training; use of modern pedagogical methods and technologies (case method, educational trainings, simulated interactive situations, business games, simulation training, etc.). In general, bringing the education of medical college students closer to future professional activities will enable the approbation of the formed professional skills and abilities in the educational environment and the selection of optimal models of professional and communicative interaction in the work of nursing staff.

Key words: professional speech competence, junior professional bachelors, future nurses, humanitarian training, humanitarian disciplines, college.

УДК 378:231

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.2.16>

Мельничук І.М.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін
Тернопільського національного
медичного університету
імені І.Я. Горбачевського

Актуальність дослідження. Сучасна стратегія оновлення освітнього середовища в системі професійної підготовки майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я базується на Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.), Основах

законодавства України про охорону здоров'я та ін. Важливу роль у наданні медичної допомоги населенню відіграють фахівці середньої ланки – медичні сестри, які здобувають освіту здебільшого в медичних коледжах. З 2019 р. більшість медичних коледжів змінили статус і згідно із Законом

України «Про фахову передвищу освіту» [11] та Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для першого (бакалаврського) рівня освіти» [10] готують фахових молодших бакалаврів сестринської справи (ФМБСС). Професійна підготовка ФМБСС здійснюється за відповідними освітньо-професійними програмами (ОПП), що є відображенням цілісного комплексу освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), які створюють відповідне освітнє середовище, зорієнтоване на задоволення потреб та інтересів майбутніх медичних сестер такого рівня освіти [11]. У змісті ОПП відображено сукупність дисциплін, вивчення яких дає змогу майбутнім медичним сестрам опанувати різного роду компетенції. Так, залежно від спрямованості і змістового наповнення дисципліни об'єднані в цикли гуманітарної та соціально-економічної підготовки, природничо-наукової підготовки; дисципліни, що формують спеціальні компетентності (цикл професійної та практичної підготовки). Як бачимо, одним із складників професійної підготовки майбутніх ФМБСС є гуманітарна підготовка, яка відбувається у процесі вивчення таких дисциплін, як культурологія, українська мова (за професійним спрямуванням), іноземна мова (за професійним спрямуванням) та ін. Водночас частина гуманітарних дисциплін віднесено до циклу природничо-наукової підготовки (основи латинської мови з медичною термінологією, основи психології та міжособове спілкування), у процесі вивчення яких у майбутніх медичних сестер формується професійно-мовленнєва компетентність.

Аналіз останніх публікацій дає змогу узагальнити, що дослідники визначали й аргументували шляхи вирішення проблеми формування мовленнєвої компетентності (Л. Мацько, М. Пентилік, Л. Струганець та ін.) в напрямі вдосконалення професійного мовлення майбутніх фахівців різних спеціальностей (І. Дроздова, Я. Нахаєва, О. Семенов та ін.). У контексті дослідження заслуговують на поглиблене вивчення наукові праці, в яких розглядаються окремі аспекти проблеми формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у медичних коледжах. Так, питання вдосконалення медсестринської освіти дослідники вивчають в сенсі реформування медичної галузі [1] та пропонують інноваційні методи викладання дисциплін у медсестринстві [13]. Поєднання професійної підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи з реалізацією компетентнісного підходу знаходимо в дисертації М. Демянчука [4]. Науковці здійснюють поняттєво-термінологічний дискурс дефініцій компетентність та компетенції [7]. Примітно,

що дослідники зосереджують увагу на проблемі формування професійного мовлення майбутніх медичних працівників [6], зокрема, у напрямі професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології [9], формування комунікативної культури студентів у медичних коледжах [2], що є важливою ознакою і професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер. Однак комплексного розгляду педагогічної проблеми з формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у медичних коледжах не виявлено.

Мета статті полягає в аналізі та узагальненні педагогічних досліджень, спрямованих на вирішення проблеми формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у медичних коледжах.

Виклад основного матеріалу. Засади науковим поняттям наукової розвідки є «компетентність», що визначається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [11].

У тлумаченні сутності компетентності, науковці беруть за основу характерні ознаки компетентнісно-орієнтованої професійної освіти (її контекстність, комплексність і креативність) та визначають специфічний напрям наукових розвідок – формування професійної компетентності майбутніх фахівців, визначаючи роль професійної компетентності у термінологічному полі сучасних наукових досліджень [7, с. 157].

Серед різних характерних ознак компетентності виокремлюється така, що притаманна фахівцям, у яких професійна діяльність супроводжується активною міжособистісною взаємодією, наприклад, у роботі медичних сестер різних кваліфікаційних рівнів. Відтак в окреслених вимогах до роботи майбутніх ФМБСС поєднуються не лише професійні знання, вміння і навички, а й готовність до організації оптимального комунікативного середовища, вміння і навичок спілкування на різних рівнях (з медичним персоналом та пацієнтами у межах сфери професійної взаємодії комунікантів), що формується на основі врахування ознак комунікативної компетенції.

У контексті дослідження послуговувалися науковим розумінням поняття «професійна мовленнєва компетентність» та процесу її формування, «ефективна реалізація якого залежить від методично доцільного добору й поєднання методів, прийомів і засобів навчання» [12, с. 78]. Враховано, що засадничими процесами у комунікативній професійній компетенції визначено професійну

мовленнєву комунікацію, що потребує певних мовнокомунікативних знань і вмінь.

Про сформованість комунікативної компетентності майбутніх ФМБСС свідчить наявність у студентів медичних коледжів сукупності знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, володіння мовленнєвими вміннями й навичками, необхідними для спілкування у професійному середовищі. І хоча поглиблений зміст комунікативної компетенції (мовна, лексична, граматична, семантична, фонологічна, орфоепічна, орфографічна, пунктуаційна компетенції) [5] зазвичай є предметом вивчення майбутніми фахівцями філологічних спеціальностей, проте для фахівців будь-яких інших напрямів професійної діяльності необхідними є сформованість мовленнєвої компетентності за фахом (професійно-мовленнєва компетентність), що передбачає наявність відповідних знань, умінь, досвіду, мовленнєвої та психолого-педагогічної обізнаності особистості, з урахуванням специфіки роботи у професії.

Про визначення специфіки формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у медичних коледжах як педагогічної проблеми свідчать наукові розвідки сучасних дослідників, у публікаціях яких професійно-мовленнєва компетентність майбутніх фахівців сестринської справи передбачає наявність різнопланових складників, які властиві не лише фахівцям медицини, а й випускникам інших ЗВО. Так, на думку М. Гриньової та А. Варданян професійно-мовленнєва компетентність (ПМК) студента – це професійна якість, яка формується в процесі навчання мови. Для досягнення сформованості ПМК у студентів ЗВО науковцями визначені такі завдання: навчити студентів розв'язувати комунікативні задачі та орієнтуватися в нестандартних ситуаціях; сприяти засвоєнню категорій та одиниць мови, функцій, осягнення закономірностей та правил її функціонування, наукових знань про особливості та специфіку конструювання професійного висловлювання майбутнього фахівця [3].

У контексті дослідження важливими складниками ПМК майбутніх медичних сестер визначаємо такі:

- глибокі професійні знання з сестринської справи та підготовленість студентів до компетентного використання понятійно-категоріального апарату та комплексу термінів професійного змісту українською мовою та латиною, про актуальність якої вказувала Я. Нахаєва [9];

- уміле використання професійного мовлення відповідно до ситуативних умов, обставин, роботи медичних сестер і статусно-рольового функціоналу суб'єктів комунікативної взаємодії у сфері охорони здоров'я;

- уміння «знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування» [5];

- володіння навичками організації оптимальної міжособистісної взаємодії, що формуються на основі використання інтерактивних технологій в освітньому середовищі медичних коледжів, наприклад, формування україномовної професійної компетентності у професійній підготовці майбутніх іноземних студентів медичних спеціальностей [8], враховуючи особливості створення інтерактивного освітнього середовища у професійній підготовці майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я [14];

- володіння знаннями іноземної мови професійного спрямування, що для фахівця медицини передбачає здатність вступати до ділової комунікації з використанням сучасних досягнень у сфері охорони здоров'я, висвітлених у закордонних джерелах, та адекватне у доречне використання медичної термінології [9, с. 32];

- уміння визначати сутність професійно-комунікативної ситуації, щоб швидко приймати відповідні правильні рішення та планувати оптимальні комунікативні дії [5].

Таким чином, основні ознаки професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер можуть формуватися у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, де студенти опановують знання з мови (українська та іноземна мова професійного спрямування), набувають практичного досвіду доречного використання загальновизнаної медичної термінології латиною (латинська мова), апробують оптимальні моделі міжособистісної взаємодії в інтерактивних ситуаціях, специфіку організації яких вивчають і враховують у процесі вивчення дисципліни «Основи психології та міжособового спілкування».

Відтак для вирішення педагогічної проблеми з формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер набувають особливої актуальності питання з визначення сучасних напрямів, наукових підходів, ефективних форм і методів вивчення гуманітарних дисциплін студентами медичних коледжів. До таких педагогічних аспектів вирішення окресленої проблеми відносимо:

- структурування навчальних занять таким чином, щоб у професійній підготовці майбутніх ФМБСС враховувалися різні складники фахової компетентності сестринського персоналу (зокрема у змісті дисциплін професійного спрямування);

- урахування в плануванні занять конкретних міждисциплінарних зв'язків, які актуалізуються й інтегруються у змісті дисциплін з медсестринства та гуманітарної підготовки;

- використання сучасних педагогічних методів і технологій (кейс-метод, навчальні тренінги,

змодельовані інтерактивні ситуації, ділові ігри, симуляційне навчання тощо), які сприятимуть наближенню навчання студентів медичних коледжів до майбутньої професійної діяльності й уможливають апробацію сформованих фахових умінь і навичок у навчальному середовищі та вибір оптимальних моделей професійно-комунікативної взаємодії в роботі сестринського персоналу.

Висновок. Аналіз наукових розвідок підкреслює актуальність формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх медичних сестер, навчання яких постійно вдосконалюється. Організація професійної підготовки майбутніх фахових молодших бакалаврів сестринської справи узгоджується з сучасною законодавчою базою, у якій враховано різні складники навчання студентів у медичних коледжах. Засади прямого удосконалення професійної освіти майбутніх медичних сестер є реалізація компетентнісного підходу, результатом якого є сформованість професійної компетентності майбутніх фахівців медсестринства. У структурі професійної компетентності медичних сестер враховуються різні аспекти навчання студентів, одним з яких є формування професійно-мовленнєвої компетентності. Зазвичай професійно-мовленнєва компетентність виявляється в ситуаціях міжособистісної взаємодії учасників освітнього процесу, в якому моделюються умови можливих комунікативних ситуацій у роботі медичних сестер. Для набуття вмінь, навичок і досвіду ефективної професійно-комунікативної взаємодії студенти медичних коледжів покликані опанувати компетенції, окреслені в навчально-методичному забезпеченні гуманітарних дисциплін, що актуалізує осучаснення й урахування різних напрямів гуманітарної підготовки студентів медичних коледжів з метою формування професійно-мовленнєвої компетентності.

Позаяк окреслена проблема залишає широкий простір пошуку шляхів для її вирішення, відтак **перспективи подальших наукових розвідок** вбачаємо в розробці навчально-методичних матеріалів, які сприятимуть формуванню професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх фахових молодших бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у медичних коледжах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрієвський І. Ю., Бондаренко Н. В., Цюрко Л. В. Медсестринська освіта в контексті реформування медичної галузі. Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи : матеріали наук.-практ.

конф. з міжнар. участю, присвяченої 145-річчю заснування навчального закладу (м. Житомир, 24–25 жовтня 2019 р.). Житомир: ФОП Худяков, 2019. С. 2–9.

2. Гребеник Ю. С. Сучасні тенденції формування комунікативної культури студентів у медичних коледжах Великої Британії та США. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2013. № 2–3. С. 180–185.

3. Гриньова М., Варданян А. Сучасні підходи до формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів вищих навчальних закладів. *Витоки педагогічної майстерності*. 2017. Випу. 19. С. 78–82.

4. Дем'янчук М. Р. Підготовка бакалаврів сестринської справи до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Хмельницький, 2015. 229 с.

5. Комунікативна професійна компетенція. URL: <http://www.korekta-vvk.com/kocno/ukrmova-1-kurs/komunikativna-kompetenzija>

6. Лісовий М. І. Формування професійного мовлення майбутніх медичних працівників у вищих медичних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Вінниця, 2006. 178 с.

7. Луговий В. І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс. *Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології. Вища освіта України*. 2009. № 3 (додаток 1). К. : Гнозис, 2009. 630 с.

8. Мельничук І. М., Пашко М. З. Формування україномовної професійної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей засобами інтерактивних технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький. РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка*. 2020. Вип. 189. С. 29–34.

9. Нахаєва Я. М. Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх лікарів до використання медичної термінології : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Тернопіль, 2016, 212 с.

10. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для першого (бакалаврського) рівня освіти». Наказ Міністерства освіти і науки України № 1648 від 21 грудня 2017 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf>

11. Про фахову передвищу освіту. Закон України № 2745-VIII від 6.06.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

12. Скибун Н.Д. Професійна мовленнєва компетентність як наукове поняття *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2015, Issue: 75, III(37), С. 76–79.

13. Ястремська С. О. Інноваційні методи викладання дисциплін у медсестринстві. *Медична освіта*. 2015. № 4. С. 70–73.

14. Melnychuk I. M. Peculiarities of creating interactive educational environment in vocational training of future medical specialists. *Медична освіта*. 2020. № 2. С. 87–91.